

Oceaan ambassadeurs kompas

Een werkboek dat het werk
van oceaan ambassadeurs
ondersteunt in de richting
van regeneratieve
oceaan culturen

Bauhaus
of the
Seas Sails

Funded by
the European Union

De oceaan heeft jou nodig - de oceaan ambassadeur

De oceaan is fantastisch, maar staat tegenwoordig onder grote druk. Er zijn mensen nodig die het bewustzijn kunnen vergroten met betrekking tot wat de oceaan nodig heeft en andere mensen kunnen begeleiden om het tij te keren. Er zijn mensen nodig die een nieuwe oceaancultuur ontwikkelen en leren om op een meer symbiotische manier met de oceaan te leven. Het bevorderen hiervan is jouw rol als oceaan ambassadeur.

De oceaan begint hier...

Deze publicatie maakt deel uit van Bauhaus of the Seas Sails, een *lighthouse* project van het *New European Bauhaus* initiatief [101079995 2023-2025]. Het project ondersteunt zeven steden in Europa bij het verkennen van nieuwe manieren van leven met de zee door middel van inclusieve en cultureel geleide activiteiten. Dit werkboek dient als leidraad voor oceaan ambassadeurs die werken aan het bevorderen van regeneratieve oceaanculturen.

Inhoudsopgave

-
- 4-9 De oceaan**
De oorsprong van het leven op aarde
-
- 10-11 Richting**
Op weg naar regeneratieve oceaanculturen
-
- 12-15 Leerreis**
Leidende principes en ervaringen
-
- 16-21 Duurzaam**
Op weg naar een symbiotisch samenleven met de oceaan
-
- 22-27 Lokaal verankerd**
Op weg naar het voortbouwen op lokale ecosystemen, kennis en capaciteiten
-
- 28-33 Inclusief**
Op weg naar samenwerken met andere mensen en met de oceaan
-
- 34-39 Esthetisch**
Op weg naar zintuigen en emoties betrekken
-
- 40-41 Kalender met interessante evenementen**
-
- 42 Dankwoord**
-
- 43 Over Bauhaus of the Seas Sails**
-

De oceaan

De oorsprong van het leven op aarde

Al het leven vindt zijn oorsprong in de oceaan. Kleine eencellige organismen evolueerden en pasten zich aan en vormden zo de basis voor al het leven dat we vandaag de dag kennen. De uitgestrekte oceaan herbergt vele complexe ecosystemen en een verbazingwekkende verscheidenheid en overvloed aan levensvormen. Van het kleinste organisme, fytoplankton, tot de grootste levensvorm die ooit heeft bestaan, de blauwe vinvis. De oceaan levert zoetwater, zuurstof, voedingsstoffen en voedsel, regelt het klimaat en nog veel meer. Al het leven op aarde is afhankelijk van de oceaan. Zonder een floreerende oceaan zou het leven zoals wij het kennen ophouden te bestaan.

Dit hoofdstuk is op feiten gecontroleerd door het Marine Education Center in Malmö.

Wist je dat...

...de oceaan ons voorziet van zoetwater?

Al het water is verbonden door de waterkringloop.

...de grootste zuurstofproductie in de oceaan plaatsvindt? Het kleine fytoplankton produceert

70% van alle zuurstof

in de atmosfeer van de aarde.

...de oceaan de grootste koolstofput van de aarde is?

Zeegrassvelden slaan tot 20% van het koolstofdioxide in de oceaan op,

ondanks dat ze slechts 0,1% van de zeebodem bedekken.

...de oceaan een grote invloed heeft op het klimaat en het weer op aarde?

De oceaan absorbeert het grootste deel van de zonnestraling

die de aarde bereikt. De temperatuurregulatie van de oceaan beïnvloedt de winden en stromingen en maakt zo van de aarde een bewoonbare plaats.

...het grootste deel van het leven op aarde in het water leeft?

Meer dan 70%

van de aarde bestaat uit water.

...er niet zeven oceanen zijn?

Er is maar ÉÉN oceaan

omdat alle waterlichamen met elkaar zijn verbonden.

...zeegras één van

de belangrijkste soorten op aarde

is? Het fungeert als kraamkamer voor duizenden jonge soorten, biedt kustbescherming, is een belangrijke koolstofopslagplaats en het verbetert de waterkwaliteit.

...Blue carbon

verwijst naar de koolstof die is opgeslagen in kust- en mariene ecosystemen, met name in mangroven, zee-grassen en kwelders? Deze ecosystemen slaan grote hoeveelheden koolstofdioxide uit de atmosfeer op, voornamelijk in hun biomassa en sedimenten.

...grote walvissen de aarde helpen afkoelen?

Eén walvis legt 33 ton koolstofdioxide in zijn leven vast.

...er historische artefacten en overblijfselen

in de oceaan zijn, die nog ontdekt moeten worden? Deze ontdekkingen kunnen ons iets leren over onze vroegere relaties met de zee en tussen menselijke gemeenschappen. In 2023 vonden onderzoekers in de Noordzee bijvoorbeeld ondergedompelde ruïnes van de stad Rungholt (een handelscentrum uit de 12e eeuw). De stad werd in 1362 getroffen door een krachtige stormvloed, die bekend staat als "Grote Mandrenke" (grote verdrinking van mensen). De ontdekking toont opnieuw aan hoe belangrijk het is om de oceaan te respecteren bij het bouwen van onze steden.

...menselijke activiteiten

in de afgelopen decennia de oceaan hebben gedwongen om meer dan 90% van de overtollige warmte te absorberen? Dit veroorzaakt zeespiegelstijging, extreem weer en verzuring.

...de oceaan zwaar overbevist is? In de EU is 40% van de Oost-Atlantische Oceaan en

90% van de Middellandse Zee overbevist.

Deze chronische overbevissing in de Oostzee heeft een

ineenstorting van het ecosysteem

veroorzaakt.

...mensen land terugwinnen uit de oceaan?

Dit heeft geleid tot verlies van biodiversiteit, aantasting van het milieu en

verlies van mariene habitats,

zoals mangroven en ondiepe zeegrasgebieden.

...het grootste deel van de oceaan nog steeds een mysterie is? Wetenschappers ontdekken voortdurend nieuwe soorten en leren meer over de oceaan. Alleen al in

2023 ontdekten wetenschappers

5000 nieuwe soorten

in de afgronden van de Grote Oceaan. In 2020 ontdekten wetenschappers een prachtige vertakt mosdiertje (*Hornera mediterranea*) in de Middellandse Zee. In hetzelfde jaar werd de gele zeenaaktslak van Ørland (*Dendronotus yrjargul*) in Noorwegen voor het eerst waargenomen.

...er elk jaar meer dan

14 miljoen ton plastic

in de oceaan terecht komt? 80% van al het afval in zee is plastic. Vandaag de dag drijven er naar schatting meer dan

171 biljoen stukjes minuscule plastic

rond in de oceaan. Je vindt plastic in het diepste deel van de oceaan en in het kleinste zoöplankton. We eten microplastics, overeenkomstig met één creditcard per week of 50 plastic tassen per jaar.

Elke plaats staat voor unieke uitdagingen met betrekking tot hun waterlichamen. Hoe is dat in jouw omgeving? Hier zijn enkele van de problemen waarmee de steden in het project te maken hebben:

Oeiras en Lissabon kunnen te maken krijgen met vervuiling van de rivier de Taag door stedelijk afval(water) en industriële activiteit. Dit beïnvloedt zowel de biodiversiteit als de menselijke gezondheid. Inspanningen voor natuurbehoud kunnen zich richten op het behoud van kustmilieus, het versterken en vergroten van de biodiversiteit en het beheersen van vervuiling.

Malmö ligt in het zuiden van de Sont in een regio met 3,7 miljoen inwoners. Malmö heeft te maken met vervuiling door stedelijke rivieren en afval(water), scheepvaart en industriële activiteit, evenals aantasting van habitats door verstedelijking. Inspanningen voor natuurbehoud kunnen zich richten op het herstel van laaggelegen kustmilieus, werken met op de natuur gebaseerde oplossingen, de stad klimaatadaptief maken en het beheersen van vervuiling om de biodiversiteit te beschermen en te vergroten.

Hamburg is een grote havenstad met vervuiling door industriële activiteit en scheepvaart, die zowel de biodiversiteit als de menselijke gezondheid beïnvloedt. Inspanningen om habitats, zoals wetlands, te herstellen en te beschermen zijn belangrijk om de biodiversiteit te behouden en te vergroten, vervuiling tegen te gaan en zich aan te passen aan de gevolgen van klimaatverandering en een hoger waterpeil.

Genua heeft te maken met vervuiling en vernietiging van habitats door industriële activiteit en verstedelijking. Menselijke invloeden zijn onder andere vervuiling door scheepvaart en kustontwikkeling. De biodiversiteit kan lijden onder het verlies en de achteruitgang van habitats.

Venetië staat bekend om zijn voortdurende strijd tegen overstromingen, erosie en menselijke activiteiten, zoals grondwaterwinning en de impact van het grote aantal toeristen dat de stad bezoekt. De biodiversiteit wordt bedreigd door de vernietiging van habitats en vervuiling, terwijl inspanningen om de stad te beschermen vaak in strijd zijn met biodiversiteitsdoelen.

Rotterdam en Antwerpen zijn extreem kwetsbaar voor overstromingen. Meer dan een derde van Nederland ligt onder zeeniveau. Deze steden hebben te maken met problemen zoals vervuiling door stedelijk afval(water), industriële activiteit, scheepvaart en toerisme, die de biodiversiteit van hun waterwegen kunnen aantasten. Inspanningen om stedelijke ontwikkeling in evenwicht te brengen met natuurbehoud zijn van cruciaal belang voor het behoud van gezonde ecosystemen met een goede biodiversiteit.

Elke stad moet de uitdagingen en de gevolgen voor het klimaat aanpakken door middel van duurzame stadsplanning, het tegengaan van vervuiling, herstel van habitats en betrokkenheid van de gemeenschap om de gezondheid en veerkracht van hun waterlichamen te garanderen.

Verdere inspiratie

Als je meer wilt weten, zijn hier enkele teksten, lezingen, en portals die ons hebben geïnformeerd en geïnspireerd.

Portals

[UNESCO Ocean Literacy Portal](#)

[TBA21-Academy Ocean Archive: Ocean Uni and Ocean Community](#)

TED Talk

[Sylvia Earle \(2009\) My wish: Protect our Oceans](#)

Rapporten

UNEP (2009) [Blue carbon: the role of healthy Oceans in binding carbon](#)

UNESCO and IOC (2018) [Ocean literacy for all: a toolkit](#)

Boek

Guy Standing (2022) [The Blue Commons: Rescuing the Economy of the Sea](#)

Deze ruimte is voor jouw aantekeningen en reflecties. Wat trok jouw aandacht in dit hoofdstuk? Is er iets dat je in je werk zou kunnen opnemen?

Richting

Op weg naar regeneratieve oceaanculturen

Wat zijn regeneratieve culturen?

Om een florerende oceaan te bereiken en het leven op aarde in stand te houden, moeten we overschakelen van een degeneratieve cultuur naar een regeneratieve cultuur. De dominante levenswijze van vandaag is gebaseerd op een degeneratief wereldbeeld waarin menselijk en niet-menselijk leven gescheiden zijn en de oceaan en de natuur worden gezien als een hulpbron die kan worden geëxploiteerd door de meest bevoorrechte mensen. Het nastreven van winst heeft mensen ertoe aangezet om een zorgzame levensstijl achter zich te laten en natuurlijke hulpbronnen te consumeren alsof er geen consequenties aan verbonden zijn. Dit heeft geleid tot overconsumptie, klimaatproblemen en verlies van biodiversiteit. In plaats daarvan is het nodig dat we overschakelen naar een manier van leven die is gebaseerd op een regeneratief wereldbeeld waarin menselijk en niet-menselijk leven als verenigd worden gezien en er actie wordt ondernomen voor het welzijn van iedereen. We hebben een wereldbeeld nodig waarin de mens in symbiose leeft met zijn soortgenoten en het land en waarin het menselijk handelen leven genereert. Het is nodig dat dit wereldbeeld in elk aspect van ons leven doordringt - hoe we eten, hoe we met elkaar omgaan, hoe we ons verplaatsen, hoe we dingen bouwen, hoe we werken, et cetera. Dat is de basis van een regeneratieve cultuur.

Wie zijn oceaan ambassadeurs en wat doen ze?

Een oceaan ambassadeur is iemand die om de oceaan geeft en deze passie wil delen en andere mensen wil betrekken, zodat ook zij oceaan ambassadeur kunnen worden. Oceaan ambassadeurs creëren duurzame, lokaal verankerde, inclusieve en esthetische activiteiten. Het doel van deze activiteiten is om verschillende wegen te verkennen naar een regeneratieve oceaancultuur die relevant is voor onze stad, waarin we op een symbiotische manier met de oceaan kunnen samenleven en onze dagelijkse praktijken kunnen afstemmen op de zorg voor de oceaan. Regeneratieve culturen brengen leven terug. Deze activiteiten betrekken anderen in een reis waarin ze nieuwe relaties kunnen aangaan met de oceaan en de natuurlijke wereld, waarin al het leven samen gedijt. Dit werk maakt deel uit van een grotere beweging en dit document, het oceaan ambassadeurs kompas, is bedoeld om te helpen deze liefde en zorg zo breed mogelijk te delen.

Wat is het kompas en hoe gebruik je het?

Het kompas is een werkboek om oceaan ambassadeurs te inspireren in hun activiteiten. Het kompas is ontwikkeld in het kader van het Europese project *Bauhaus of the Seas Sails* ter ondersteuning van het werk van oceaan ambassadeurs in zeven pilot locaties. In dit kompas gebruiken we de term oceaan. De oceaan kan geïnterpreteerd worden als aquatische ecosystemen en waterleven: oceanen, zeeën, meren, rivieren, stromen, estuaria en/of wetlands. Het kompas is onderverdeeld in vier hoofdstukken, volgens de vier principes van het project: duurzaam, lokaal verankerd, inclusief en esthetisch. Elk hoofdstuk bevat een beschrijving van het principe, voorbeelden, verdere inspiratie en uitnodigingen voor leerervaringen. De uitnodigingen zijn zo ontworpen dat ze aansluiten bij de lokale context.

Verdere inspiratie

Als je meer wilt weten, zijn hier enkele teksten die ons hebben geïnformeerd en geïnspireerd.

Boek

Daniel Christian Wahl (2016) *Designing regenerative cultures*

Wetenschappelijk artikel

Pamela Mang and Bill Reed (2020) [Regenerative development and design](#)

Leerreis

Leidende principes en ervaringen

Er is geen kant en klare route naar regeneratieve oceaanculturen. Het is een leerreis waarbij we verschillende dingen uitproberen en waarbij we voortdurend leren, van elkaar en van de wereld om ons heen. We hopen dat alle betrokkenen zullen delen wat ze geleerd hebben, zodat hun ervaringen anderen kunnen begeleiden.

Degeneratief: de oceaan als natuurlijke hulpbron

Regeneratief: de oceaan, mensen en steden worden gezien als wederzijds afhankelijk

Duurzaam

Standaardoplossingen

Lokaal aangepaste en verankerde oplossingen

Lokaal verankerd

Gescheiden van mensen en de oceaan

Samenwerken met andere mensen en de oceaan

Inclusief

Alleen het verstand aanspreken

Ook zintuigen en emoties betrekken

Esthetisch

Vier leidende principes

We stellen vier leidende principes en vier verschillende leerervaringen voor om ons op deze leerreis te begeleiden.

Duurzaam

Op weg naar een symbiotisch samenleven met de oceaan

Lokaal verankerd

Op weg naar voortbouwen op lokale ecosystemen, kennis en capaciteiten

Inclusief

Op weg naar samenwerken met andere mensen en met de oceaan

Esthetisch

Op weg naar zintuigen en emoties betrekken

De vier leidende principes kunnen worden weergegeven als sliders, in de richting van de wereld zoals die zou kunnen zijn. De acties van oceaan ambassadeurs zijn erop gericht om de contexten waarin ze werken naar de rechterkant van deze sliders te verschuiven. Als de startpositie verder naar links ligt, is het misschien niet mogelijk om in één keer helemaal naar rechts te gaan. Zelfs kleinere verschuivingen in de goede richting (->) zijn wat we nodig hebben.

Vier leerervaringen

De vier leerervaringen wijzen op vier verschillende manieren van leren voor regeneratieve oceaanculturen. Er is geen hiërarchie in deze leerervaringen, je kunt met elk van deze ervaringen beginnen.

Bewustzijn

Word je bewust van het belang van florierende ecosystemen. Leer je burens kennen, zowel mensen als andere levende wezens, vroeger en nu, en word je bewust van hun waarden, belangen en uitdagingen. Wees gevoelig voor welke stemmen overheersen en welke we het minst horen. Besef hoe onze manier van omgang met mensen en andere levende wezens wordt gevormd door specifieke opvattingen en sociale normen.

Bewustzijnservaringen richten zich meestal op de geest, maar kunnen ook betrekking hebben op het lichaam en op de emoties.

Betrokkenheid

Bezoek en ontmoet de oceaan en andere mensen die in onze omgeving wonen. Kijk, luister en communiceer met onze menselijke en niet-menselijke burens. Wees nieuwsgierig en respecteer verschillende perspectieven.

Leerervaringen gericht op betrokkenheid gaan over doen, er op uit trekken. Meestal zijn daarbij het lichaam en de emoties betrokken.

Verandering in opvattingen

Begrijp, ervaar en/of voel dat we verbonden zijn met alle levende wezens. Besef dat we allemaal bewoners zijn van dezelfde planeet, deel van hetzelfde ecosysteem. Voel dat er geen scheiding is en dat de leefomstandigheden en het welzijn van andere levende wezens (menselijk en niet-menselijk) verbonden zijn met onze eigen leefomstandigheden en welzijn.

Verandering in opvattingen kan het gevolg zijn van leerervaringen gericht op bewustzijn of betrokkenheid, maar het kan ook een leerervaring op zich zijn.

Verandering in dagelijkse praktijken

Zorg voor elkaar en de oceaan zoals we voor onszelf zorgen. Zorg ervoor dat onze handelingen andere mensen en de oceaan niet schaden en idealiter bijdragen aan meer florierende ecosystemen en bloeiende samenlevingen. Erken dat dit wordt weerspiegeld in alles wat we doen: de manier waarop we leven, eten, werken, reizen, et cetera, en in de manier waarop we onze samenlevingen organiseren. Als we ons dat realiseren, kunnen we rekening houden met de perspectieven van alle levende wezens en aan een regeneratieve oceaancultuur werken.

Verandering in dagelijkse praktijken kan het gevolg zijn van de andere leerervaringen, maar kan ook worden veroorzaakt door een specifieke ervaring.

Raamwerken

Dit zijn enkele raamwerken die nuttig kunnen zijn om jouw leerproces te plannen en te volgen.

Theory of Change

De Theory of Change-methode ondersteunt processen die gericht zijn op verandering (bijvoorbeeld een verschuiving naar de rechterkant van de vier sliders). Deze methode kan nuttig zijn in zowel de plannings- als de evaluatie-fase. Het begint met het identificeren van het doel: waar streef je naar? Dan werkt het terug vanuit dit doel om alle voorwaarden te identificeren die aanwezig moeten zijn om dit doel te bereiken. Het laat zien hoe en waarom een gewenste verandering naar verwachting zal plaatsvinden. De voorwaarden zijn gekoppeld aan indicatoren. De sleutel is om goede indicatoren te identificeren en deze zo te monitoren zodat het proces niet veeleisend is. De Theory of Change-methode wordt veel gebruikt bij het vastleggen en beoordelen van de effecten van initiatieven en activiteiten gericht op culturele en/of sociale verandering.

CreaTures

Het CreaTures-project is ontwikkeld om kunstenaars, creatieve beroepsbeoefenaars, financiers en andere beoordelaars te helpen meer inzicht te krijgen in hoe creatieve praktijken transformaties in de samenleving kunnen stimuleren. Met een interesse in het meer-dan-menselijke en een verstrengelde kijk op menselijk en ander leven, sponsorden de CreaTures-onderzoekers 20 meeslepende ervaringskunstwerken van enkele van Europa's meest invloedrijke kunstorganisaties en onderzochten ze het werk van 120 andere kunst- en culturele activiteiten die als transformatief worden beschouwd, om vast te stellen wat het verschil maakt. Ze publiceerden een raamwerk dat ondersteuning biedt bij het waarderen van creatieve praktijken, evenals vele rapporten en video's over kunst die ze inspirerend vonden in het opnieuw verbinden van mensen met de wereld om hen heen, waaronder enkele die in het bijzonder met het oceanleven werkten.

Inner Development Goals

Het Inner Development Framework is ontwikkeld om het bereiken van de *Sustainable Development Goals* te ondersteunen. Het raamwerk richt zich op de innerlijke capaciteiten die nodig zijn om de sociale en ecologische uitdagingen waar we voor staan aan te pakken. Het is gebaseerd op wetenschappelijk inzicht van innerlijke ontwikkeling en wat nodig is om onze toekomst veilig te stellen. Het raamwerk bestaat uit 23 vaardigheden en kwaliteiten, verdeeld over vijf categorieën, die op individueel en collectief niveau (bijv. organisatie, systeem) kunnen worden onderzocht. Het raamwerk heeft een brede basis; meer dan 1000 mensen uit verschillende disciplines zijn actief betrokken geweest bij het geven van suggesties, commentaar en het beoordelen tijdens de ontwikkeling van het raamwerk. Voorbeelden van vaardigheden en kwaliteiten in het raamwerk zijn waardering, co-creatievaardigheden, complexiteitsbewustzijn, verbondenheid, creativiteit, empathie en compassie, nederigheid, inclusieve mindset, lange termijn oriëntatie en visievorming, mobilisatievaardigheden, openheid en leer mindset, doorzettingsvermogen en aanwezigheid.

Verdere inspiratie

Als je meer wilt weten, vind je hier een aantal teksten die ons hebben geïnformeerd en geïnspireerd.

Handboek

Miles Richardson and Carly Butler (2022) [The nature connection handbook: A guide for increasing people's connection with nature](#)

Rapport

UNESCO (2020) [Education for sustainable development: a roadmap](#)

Wetenschappelijk artikel

Tom Anderson and Anniina Suominen Guyas (2012) [Earth Education, Interbeing and Deep Ecology](#)

Boeken

Arjen Wals (2007) *Social learning towards a sustainable world: Principles, perspectives, and praxis*

Donna Haraway (2016) *Staying with the Trouble: Making Kin in the Chthulucene*

Deze ruimte is voor jouw aantekeningen en reflecties. Wat trok jouw aandacht in dit hoofdstuk? Is er iets dat je in je werk zou kunnen opnemen?

Duurzaam

Op weg naar een
symbiotisch
samenleven met
de oceaan

Conventionele duurzame praktijken proberen de schade aan ons milieu te beperken. Dit is een goed begin, maar niet genoeg. Regeneratieve duurzaamheid richt zich in plaats daarvan op het bijdragen aan een florerende omgeving op de lange (eeuwige) termijn. De degradatie wordt niet alleen gestopt, maar ook teruggedraaid. Eerdere verliezen worden hersteld. Leven wordt toegevoegd en er wordt rekening gehouden met de levenskwaliteit, het welzijn en de gezondheid van *alle* levende wezens.

Regeneratieve duurzaamheid is gebaseerd op een biocentrisch of ecocentrisch wereldbeeld waarin alle levende wezens met elkaar verbonden zijn, onderdeel van één groot levend systeem waar we voor moeten zorgen. Het is nodig dat we regeneratieve duurzame praktijken toevoegen aan onze conventionele duurzame praktijken. Zonder een florerende oceaan - dat wil zeggen een evenwichtig, levensvatbaar en veerkrachtig marien ecosysteem - is er geen mogelijkheid voor menselijk leven. Om tot florerende ecosystemen te komen, is het nodig dat we begrijpen dat de zee, mensen en steden van elkaar afhankelijk en met elkaar verbonden zijn. We zullen moeten leren hoe we met de zee kunnen samenleven en ervoor kunnen zorgen. We zullen moeten overschakelen van het ontginnen van natuurlijke hulpbronnen naar samenwerking en teruggeven aan de zee. Conventionele duurzame praktijken en regeneratieve duurzame praktijken zijn beide nodig, ze vormen de kern van meer zelfbewust planeetgericht gedrag.

Degeneratief: de oceaan als natuurlijke hulpbron

Regeneratief: de oceaan, mensen en steden worden gezien als wederzijds afhankelijk

Duurzaam

Voorbeelden van conventionele duurzame praktijken

Duurzaam eten

Voedselkeuzes maken die niet of minder schadelijk zijn voor het milieu. Bijvoorbeeld kiezen voor lokaal geproduceerde producten, duurzaam gekweekte vis en/of ernaar streven om lager in de voedselketen te eten (bijv. zeewier eten in plaats van tonijn), et cetera.

Duurzame mobiliteit en reizen

Duurzame reisopties kiezen. Zoveel mogelijk lopen, fietsen of het openbaar vervoer gebruiken. Reizen met een kleinere impact op het milieu, bijvoorbeeld op vakantie in eigen land en kiezen voor duurzame toeristische organisaties. Voorzichtig zijn om het leven in en rondom het water niet te schaden, et cetera.

Duurzame productie en consumptie

Afval verminderen: recyclen, hergebruiken, minimaliseren en voorkomen. Spullen lenen of huren in plaats van kopen. De spullen die je bezit verzorgen en repareren. Vermijden van het eenmalig gebruik van plastic (plastic tassen, ballonnen, koffiebekers, et cetera). Niet-giftige en oceaan-vriendelijke schoonmaak- en verzorgingsproducten kiezen (bijv. zonnebrandcrème zonder oxybenzone en octinoxaat, producten zonder microplastics). Producten en diensten ontwerpen door gebruik te maken van duurzame, hernieuwbare of materialen die het milieu niet schaden, en streven naar een gesloten kringloop, et cetera.

Duurzaam tuinieren en duurzame landbouw

Het vermijden van het gebruik van kunstmest en pesticiden in onze tuinen en op het voedsel, de bloemen en de planten die we kopen. Inheemse soorten gebruiken die beter geschikt zijn voor het lokale ecosysteem, et cetera.

Duurzaam land- en waterbeheer

Natuurgebieden en hun ecosystemen beschermen, zowel op het land als in de oceaan, ook door de toegang voor mensen te beperken, et cetera.

Voorbeelden van regeneratieve duurzame praktijken

Regeneratief eten

Voedselkeuzes maken die de bodem proberen te verbeteren of op andere manieren bijdragen aan een evenwichtiger, levensvatbaarder en veerkrachtiger ecosysteem. Bijvoorbeeld voedsel kiezen uit regeneratieve landbouw en/of je eigen eten verbouwen door permacultuurprincipes te volgen, et cetera.

Regeneratieve mobiliteit en reizen

Dit is een lastige. Het belangrijkste is dat je een positieve voetafdruk hebt in plaats van een negatieve. Dat je een plek beter achterlaat voor andere bezoekers en toekomstige generaties, dan hoe je hem aantrof. Dit kan zijn door zwerfvuil op te ruimen of deel te nemen aan natuurbehoud- of natuurherstelprojecten. Wat betreft mobiliteit, niet alleen de meest duurzame optie kiezen, maar er ook voor zorgen dat je meer compenseert dan schaad, et cetera.

Regeneratieve productie en consumptie

Dingen produceren en consumeren op een manier die bijdraagt aan het herstel van het levensonderhoudende vermogen van de aarde. Het ontwerpen van producten en diensten met een langetermijnperspectief - waarbij rekening wordt gehouden met zowel materialen als energie - en waarbij leven ontstaat in het proces, et cetera.

Regeneratief tuinieren en regeneratieve landbouw

Het terugbrengen van de omstandigheden voor leven om te floreren door te zorgen voor onze tuinen en de soorten die erin leven volgens permacultuurprincipes die de bodem verbeteren en andere levensomstandigheden ondersteunen, et cetera.

Regeneratief land- en waterbeheer

Bijdragen aan evenwichtige, levensvatbare en veerkrachtige ecosystemen door zeegrassen, mangroven, koralen, bossen en andere natuurlijke ecosystemen te herstellen met behulp van methoden die zijn gebaseerd op de behoeften van lokale ecosystemen, et cetera.

Meer inspiratie
Als je meer wilt weten, vind je hier een aantal boeken, rapporten en films die ons hebben geïnformeerd en geïnspireerd.

Film
John Chester (2018) [The Biggest Little Farm](#)

Wetenschappelijk artikel
Leah Gibbons (2020) [Regenerative - The new sustainable?](#)

Boeken
David Grinspoon (2016) [Earth in human hands: shaping our planet's future](#)

Joanna Boehnert (2018) [Design, ecology, politics: towards the ecocene](#)

Rapport
IPBES (2022) [Summary for Policymakers of the Methodological Assessment Report on the Diverse Values and Valuation of Nature of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services](#)

Voorbeelden

Hier vind je enkele voorbeelden die je kunnen inspireren in je werk. Elk voorbeeld is ook geplaatst in relatie tot de sliders van de vier leidende principes. Ben je het eens met hoe ze zijn geplaatst?

Habitats in ondiepe oceanen herstellen

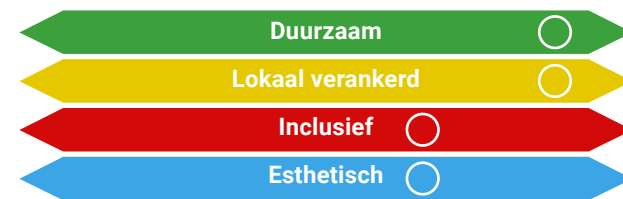
De ondiepe zeegebieden over de hele wereld zijn uiterst belangrijk als kweek- en broedplaatsen voor onze vissoorten. Deze gebieden, die slechts 0,1% van het oceanoppervlak van de wereld beslaan, zijn ook een fantastische koolstofput. Maar het is ook hier, in de ondiepe zeegebieden op 10-15 meter diepte, dat de menselijke invloed het grootst is, wanneer steden willen groeien en land willen terugwinnen van de zee. In Malmö is men begonnen met het aanpakken van deze geschiedenis in één van de 8-12 meter diepe havenbekkens met weinig biodiversiteit, het South Wharf-bekken (Södra Varvsbasängen). Nu is er een ondiep zeegebied van 4 meter diep gecreëerd, net als aan het begin van de 19e eeuw. Bij het ontwikkelen van het nieuwe Varvsstaden-district heeft de stad Malmö zich ingespannen om het voormalige bassin te herstellen en de fysieke omstandigheden te creëren waarin fauna en flora zich kunnen herstellen. In het voorjaar van 2024 zullen de werkzaamheden om het bassin te vullen klaar zijn en kan de fauna/flora terugkeren en zich vestigen, wat betekent dat de biologische diversiteit in het bassin zal toenemen. Met behulp van Nature Based Solutions wordt hier een onderwaterpark van 5 hectare gecreëerd, met zeegrasvelden en steenriffen met algen en mosselen. In de heldere ondiepe zeegebieden zullen vissen en schaaldieren opgroeien. Malmö heeft in de stad een gemeenschappelijke plaats gecreëerd voor zowel menselijk als niet-menselijk leven. Malmö heeft de zee terug in de stad gebracht.

Een stem voor de paling

Dit project heeft als doel om meer inzicht te krijgen in de beleving van de paling vanuit verschillende artistieke en wetenschappelijke perspectieven, gevolgd door concrete ontwerpen en beleidsvoorstellen voor verbeterde leefomstandigheden voor de paling in Amsterdam. De onderzoekers deden eerst alsof ze een paling waren. Ze doken in het water, ontmoetten andere palingen, verkenden het leefgebied van de paling en stelden zich voor hoe het zou zijn

om door riolen te zwemmen. Op basis van hun inlevingen en wetenschappelijke kennis ontwierpen ze een kaart van de palingwereld rond Amsterdam. De kaart is niet alleen visueel maar ook zintuiglijk: verschillende grondsoorten kunnen worden gevoeld en het verschil tussen zoet en zout water kan worden geroken. De kaart presenteert de belangen van de paling en onderzoekers gebruikten de kaart om namens de paling te communiceren met politici. Het project is een initiatief van de Ambassade van de Noordzee, een collectief dat planten, dieren en mensen in en rond de Noordzee onderzoekt en vertegenwoordigt.

Rechten van de natuur

In het huidige rechtssysteem wordt de natuur vaak gezien als eigendom, waardoor de eigenaar het recht heeft om de natuur te beschadigen of te vernietigen. Rechten van de natuur is een juridisch instrument dat ecosystemen en soorten rechten geeft, vergelijkbaar met mensenrechten. Het volgt het ecocentrische wereldbeeld, waarbij de natuur niet wordt gezien als een hulpbron voor mensen, maar waar natuur en mensen gelijk zijn en de natuur een intrinsieke waarde heeft. Rivieren, bergen, bossen en meren zijn voorbeelden van ecosystemen waaraan rechten zijn toegekend. In 2008 werd rechten voor de natuur voor het eerst wettelijk erkend. In Nieuw-Zeeland zijn de rechten van de natuur gebaseerd op de traditionele kennissystemen van de inheemse Maori-bevolking. Het Maori-geloof dat de natuurlijke omgeving een *living spirit* heeft, werd in 2014 officieel aangenomen door het Nieuw-Zeelandse parlement, toen het Te Urewera National Park werd erkend als een levend wezen. De Maori's speelden een belangrijke rol bij de benoeming van een bestuur dat de belangen van Te Urewera kon vertegenwoordigen. In 2017 verwierf 's werelds eerste waterlichaam - de Whanganui rivier en zijn zijrivieren, meren en beken - zijn eigen rechten. Hiermee werd de Maori-kennis geëerd dat mensen afhankelijk zijn van het welzijn van de rivier, wat is vastgelegd in het gezegde dat hun relatie uitdrukt: "Ik ben de rivier; de rivier ben ik". In 2022 hadden 24 landen de rechten voor de natuur wettelijk erkend. Dit betekent dat elke burger of overheid de natuur voor de rechter kan vertegenwoordigen en praktijken zoals mijnbouw, vervuiling en overbevissing kan verbieden. In 2022 werd de Spaanse zoutwaterlagune Mar Menor het eerste ecosysteem in Europa dat een wettelijke status als persoon kreeg. Een campagne van wetenschappers,

milieuactivisten en advocaten met meer dan 500.000 handtekeningen ging aan deze beslissing vooraf. Verschillende lokale politici en bedrijven worden nu onderzocht wegens het veroorzaken van schade aan het meer.

Uitnodigingen voor leerervaringen

Deze uitnodigingen bieden suggesties voor hoe je vanuit het duurzame principe aan de slag kunt gaan om leerervaringen voor jezelf en/of samen met anderen te ontwikkelen. De uitnodigingen zijn bedoeld om aan te sluiten bij jouw unieke lokale situatie. Voel je vrij om ze aan te passen of je eigen oefeningen te bedenken. In de uitnodigingen gebruiken we de term waterlichamen om te verwijzen naar lokale aquatische ecosystemen.

Bewustzijn

Probeer antwoorden te vinden op de volgende vragen:

- Hoe verschillen lokale waterlichamen (en hun soorten) van 100 jaar geleden?
- Wat zijn de belangrijkste soorten in het gebied en waarom?
- Wat zijn de grootste bedreigingen voor waterlichamen in jouw omgeving?
- Wat kan er gedaan worden om florerende waterlichamen in jouw omgeving te ondersteunen? Kunnen we de natuur dit werk laten doen?
- Hoe kunnen we de natuur helpen zichzelf te helen?
- Wat zou je graag willen leren over lokale waterlichamen?

Betrokkenheid

Leer van waterlichamen door deze te bezoeken en ermee in contact te komen. Je kunt snorkelen en/of waden (door het water lopen) en het leven onder water observeren. Waar eten de vissen en waar rusten ze? Hoe groeien onderwaterplanten? Waar houden ze zich aan vast en waar reiken ze naartoe? Hoe ziet het water eruit, hoe ruikt het, hoe voelt het?

Verandering in opvattingen

Als andere levende wezens met ons konden praten, wat zouden ze dan zeggen? Stel je voor dat jij de rivier, de oceaan, een dier of een plant bent. Wat heb je nodig?

Wat zijn jouw uitdagingen? Wat vind je leuk aan je leven? Heb je iets gemeen met mensen? Hoe ben je verbonden met hen en andere soorten? En/of:

Ga zitten en schrijf een brief aan jouw plaatselijke waterlichaam en jouw onderwaterburen en laat weten wat ze voor je betekenen. Bedank ze. Heb je ook een wens voor hen, wat zou je hen willen geven?

Verandering in dagelijkse praktijken

Kijk naar de voorbeelden van conventionele en regeneratieve duurzame praktijken (hierboven vermeld). Vind iets dat je wilt veranderen in je huidige manier van leven, dat de waterlichamen zal helpen. Hoe kun je de verandering in gang zetten? Welke mogelijkheden en obstakels kom je tegen? Hoe zouden ze overwonnen kunnen worden?

Deze ruimte is voor je aantekeningen en reflecties over dit hoofdstuk en de leerervaringen. Is er iets dat je in je werk zou kunnen opnemen?

Lokaal verankerd
Op weg naar het
voortbouwen op
lokale ecosystemen,
kennis en capaciteiten

Regeneratieve oceaanculturen gaan niet over standaard en universele oplossingen. Ze komen voort uit lokale omstandigheden met betrekking tot natuurlijke ecosystemen en menselijke gemeenschappen. De oceaan en zijn wezens zijn hier – en experimenteren – al veel langer dan de mens. Door te luisteren naar, en te leren van lokale ecosystemen kunnen onze handelingen de verschillende levende wezens om ons heen ondersteunen. Daarnaast is het belangrijk dat we ons realiseren dat onze lokale aquatische ecosystemen verbonden zijn met andere waterlichamen en dat er maar één oceaan is.

Nieuwe praktijken kunnen alleen wortelschieten als ze voortbouwen op lokale kennis en capaciteiten. We kunnen samenwerken met verschillende initiatieven en allianties opbouwen met verschillende actoren zodat onze acties worden versterkt en op de lange termijn kunnen blijven bestaan.

Daarbij is het belangrijk dat we zorgvuldig omgaan met onze lokale context om de huidige en vroegere relaties met aquatische ecosystemen te begrijpen. Door te luisteren naar en te communiceren met mensen van verschillende generaties, beroepen en culturele achtergronden. Wie zijn de vroegere en huidige mensen en soorten die op deze plek leven? Welke kennis en capaciteiten hebben ze? Wat is volgens hen een goed leven? Hoe zijn ze al dan niet met elkaar verbonden? Deze inzichten kunnen ons ook helpen het concept van "het lokale" te definiëren en ons laten zien welke perspectieven de manier waarop we in onze steden met de wereld en met elkaar omgaan bepalen, en machtsonevenwichtigheden en verdeeldheid te identificeren. Bovendien kan de lokale geschiedenis dienen als een spiegel voor het denken over watersystemen en kan het identificeren van positieve en negatieve praktijken uit het verleden de basis vormen voor toekomstige ontwikkeling.

Standaardoplossingen

Lokaal aangepaste en verankerde oplossingen

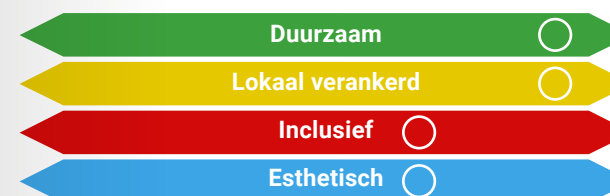

Voorbeelden

Hier vind je enkele voorbeelden die je kunnen inspireren in je werk. Elk voorbeeld is ook geplaatst in relatie tot de sliders van de vier leidende principes. Ben je het eens met hoe ze zijn geplaatst?

Gemeenschapsgericht overstromingsbeheer

In de hoofdstad van Soedan worden overstromingen aangepakt door de gemeenschap met behulp van inheemse kennis. Tuti-eiland in het centrum van Khartoem, wordt al tientallen jaren geteisterd met overstromingen. De mensen die op het eiland wonen hebben deze ervaring en kennis gebruikt om een systeem voor overstromingsbeheer te ontwikkelen: het Taya-systeem. Het Taya-systeem is een netwerk van tenten (taya's) op strategische hoge locaties die dienen als uitkijkpunten om het waterniveau te controleren, wat wordt gedaan door leden van de gemeenschap. Als het water te hoog staat, wordt de gemeenschap gewaarschuwd door trommels, hoorns, fluitjes en oproepen vanuit moskeeën. Tijdens overstromingen fungeert elke tent als plannings- en responscentrum en als schuilplaats. Het systeem is formeel geïntegreerd in de Soedanese burgerbescherming. De lessen van Tuti Island en het door de gemeenschap geleide Taya-systeem kunnen inspiratie bieden voor andere nederzettingen met vergelijkbare uitdagingen.

Zoöp

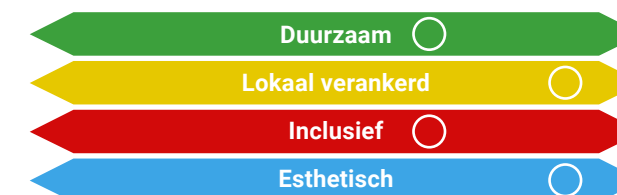
Een zoöp behartigt de belangen van al het zoë (Grieks voor 'leven') door een onafhankelijke woordvoerder (*Speaker for the Living*) aan te stellen als adviseur, leraar en waarnemer in het bestuur van een organisatie. Deze woordvoerder vertegenwoordigt de belangen van het niet-menselijk leven in besluitvormingsprocessen binnen de organisatie. Dit zorgt ervoor dat lokale natuurbelangen invloed hebben op het functioneren van de organisatie. Het zoöp-model kan worden toegepast op zowel formele organisaties (bijv. bedrijven) als meer tijdelijke en informele organisatievormen (bijv. samenwerkingsprojecten). De zoöp volgt een jaarlijkse cyclus. Allereerst wordt de lokale context in kaart gebracht, inclusief mensen en niet-mensen. De focus ligt op het begrijpen van hun verschillende werelden en hoe ze op elkaar inwerken. Elke relatie wordt geanalyseerd om te begrijpen of het een (milde of sterke) degeneratieve, regeneratieve of neutrale relatie is. Het in kaart brengen wordt gebruikt om te bepalen welke degeneratieve relaties

zullen worden omgezet in regeneratieve relaties en welke interventies zullen worden uitgevoerd. In 2022 werd het museum voor architectuur, design en digitale cultuur in Rotterdam - Nieuwe Instituut - de eerste zoöp ter wereld. In navolging van de zoönomische jaarcyclus gaven ze het eerste jaar prioriteit aan het vergroten van de levensonderhoudende capaciteiten van de gebouwen en de aangrenzende buitenterreinen (naast het vergroten van het zoöp-denken binnen de organisatie en het betrekken van hun publiek). Lichtvervuiling werd verminderd en de drainage op de parkeerplaats werd verbeterd. Er werd nieuw leven toegevoegd aan de vijver. Tijdens het tweede jaar werkten ze aan het gebruik van gerecyclede of biobased (uit regeneratieve bronnen) tentoonstellingsmaterialen en aan de ondersteuning van duurzame mobiliteit.

Een oproep aan de zee

De Oeiras pilot voor *Bauhaus of the Seas Sails* focust op oceaangeletterdheid, met name op de onderscheidende kenmerken van het grondgebied, dat strategisch wordt omarmd door zowel de monding van de Taag als de Atlantische Oceaan. De verbinding tussen deze rivier, de oceaan en het grondgebied van Oeiras is diepgeworteld en kan worden getraceerd via mondelinge tradities en andere vormen van cultureel erfgoed, en weerspiegelt een rijke maritieme geschiedenis die nog steeds weerklinkt in het collectieve geheugen van de gemeenschap, zowel in het verleden als in het heden. Om dieper in het unieke culturele erfgoed en de geschiedenis te duiken, leidt de pilot een Art and Science Residency-programma. Sommige deelnemers worden uitgedaagd om een kritisch educatief programma te ontwikkelen over de impact van klimaatverandering in een uniek aquatisch ecosysteem op een klein lokaal eiland, terwijl anderen het Vasco da Gama Aquarium - een van de oudste zoölogische musea ter wereld - gebruiken om een nieuwe toekomst voor zoölogische museumcollecties te bedenken, waarbij onze verbondenheid met de natuur wordt erkend en wordt erkend dat elke actie doorwerkt in het ecosysteem. De pilot is ontwikkeld in nauwe samenwerking tussen de gemeente Oeiras en Calouste Gulbenkian Foundation/CAM.

Uitnodigingen voor leerervaringen

Deze uitnodigingen bieden suggesties voor hoe je vanuit het lokaal verankerde principe aan de slag kunt gaan om leerervaringen voor jezelf en/of samen met anderen te ontwikkelen. De uitnodigingen zijn bedoeld om aan te sluiten bij jouw unieke lokale situatie. Voel je vrij om ze aan te passen of je eigen oefeningen te bedenken. In de uitnodigingen gebruiken we de term waterlichamen om te verwijzen naar lokale aquatische ecosystemen.

Bewustwording

Probeer antwoorden te vinden op de volgende vragen:

- Hoe hebben de waterlichamen historisch gezien het land en de manier van leven in jouw gebied gevormd?
- Wie zijn de voormalige en/of inheemse bewoners van jouw gebied? Hoe gingen en/of gaan zij om met de waterlichamen?
- Wie wonen er vandaag de dag in het gebied? Hoe gebruiken mensen de waterlichamen en hoe gaan ze met elkaar om?
- Waar vind je formele en informele kennis over florenderende waterlichamen?
- Welke inspanningen zijn er geleverd om te zorgen voor florenderende waterlichamen?
- Wie zijn de organisaties en mensen die zich richten op het helpen floreren van waterlichamen?
- Hoe kan men respectvol luisteren naar en omgaan met lokale waterlichamen en hun soorten?

Betrokkenheid

Sluit aan bij bestaande lokale inspanningen om prioriteiten voor je werk te definiëren:

- Zoek een persoon of een groep die met de lokale waterlichamen werkt en vraag hen wat hun prioriteiten zijn.
- Zoek contact met mensen of organisaties die zich richten op gemeenschapswerk en bespreek sociale kansen en uitdagingen in jouw omgeving.
- Ga in gesprek met culturele actoren die zich al bezighouden met waterlichamen en/of duurzaamheidskwesties en vraag hen naar hun werk en suggesties voor verandering.

Verandering in opvattingen

Teken een kaart van jouw gebied waarin het perspectief van het plaatselijke waterlichaam centraal staat. Je kunt de soorten die er leven, de waterkwaliteit, de verbindingen met andere waterlichamen en de menselijke activiteiten opnemen in je kaart. Waar begint en eindigt het waterlichaam als je naar je kaart kijkt? Welke invloed heeft dit op je begrip en prioriteiten?

Verandering in dagelijkse praktijken

Zoek een manier om de belangen van lokale waterlichamen en gemeenschappen in je werk op te nemen. Kun je luisteren naar de stemmen van de natuur en lokale gemeenschappen? Misschien kun je lege stoelen of andere plaatsvervangers in je proces gebruiken om lokale mensen en andere levende wezens te vertegenwoordigen. Kun je ook leren van de natuur en van lokale gemeenschappen? Hoe zouden zij de kwestie aanpakken?

Verdere inspiratie

Als je meer wilt weten, vind je hier een aantal teksten die ons hebben geïnformeerd en geïnspireerd.

Boeken

Bob Pease (2011) Undoing privilege: Unearned advantage and systemic injustice in an unequal world

Susanne Bødker, Christian Dindler, Ole Iversen and Rachel Smith (2022) Participatory Design

Wetenschappelijk artikel

Blue Papers, for example: Carola Hein, Matteo D'Agostino, Carlien Donkor, Queenie Lin, Zuzanna Sliwinski and Julia Aleksandra Korpacka (2023) Living with Water: Bringing Back Human-Water Relationships

Donna Haraway (1988) Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective

Rapport

Minority Rights Group International (2023) Minority and Indigenous Trends: Focus on water

Deze ruimte is voor je aantekeningen en reflecties over dit hoofdstuk en de leerervaringen. Is er iets dat je in je werk zou kunnen opnemen?

Inclusief

Op weg naar samenwerken
met andere mensen en met
de oceaan

In ons dagelijks leven gedragen we ons steeds meer alsof we gescheiden zijn van de natuur en van elkaar. Maar onze toekomst is met elkaar verbonden, en wij ook. We kunnen alleen floreren als al het leven floreert. Naast luisteren naar en leren van de oceaan en van elkaar, is het nodig dat we manieren vinden om samen te werken en samen te leren. We kunnen alleen ver komen als we dat samen doen.

Een nieuwe regeneratieve oceaancultuur, waarin we allemaal floreren, zal niet ontstaan door "mensen te onderwijzen wat juist is om te doen". Het vereist dat individuen en gemeenschappen worden ondersteund bij het onderzoeken hoe de huidige manier van leven kan worden veranderd om de juiste omstandigheden te creëren waarin al het leven kan floreren. We hebben meerdere manieren nodig om voor de oceaan te zorgen, die aansluiten bij verschillende belangen en capaciteiten. Net zoals biodiversiteit belangrijk is voor alles, van de gezondheid van onze darmen tot de zuurstof die we inademen, zo is diversiteit belangrijk om iedereen samen te brengen rond kwesties van vernieuwing. Onderdeel van eco-sociale verandering is samenwerken met iedereen en luisteren naar iedereen's uitdagingen als startpunt voor een cultuur van zorg.

In ons streven naar diversiteit mogen we echter niet vergeten hoe onevenwichtig veel relaties zijn. Sociale normen en waarden bevoordelen bepaalde standpunten en marginaliseren anderen. We zijn zo verankerd in normen die suggereren dat we alleen waarde hechten aan gelijkgestemden dat, ook al kunnen we deze destructieve patronen herkennen, ze nog steeds ons denken en handelen kunnen beïnvloeden. Wanneer we samenwerken met gemarginaliseerde actoren en perspectieven, is het belangrijk om aandacht te besteden aan veiligheid en zorgvuldigheid en bijvoorbeeld overwegen hoe we anderen uitnodigen in onze processen, wie het proces kan vormgeven, hoe beslissingen worden genomen, of en hoe onderliggende normen een rol spelen, et cetera.

Als we mensen samenbrengen om de oceaan te eren en te respecteren, kunnen we een nederige en reflectieve benadering aannemen die ook al het andere leven respecteert. Bij het ontwikkelen van verschillende manieren om voor de oceaan te zorgen, is het belangrijk dat we elkaar steunen in het opmerken van machtsverhoudingen en bestaande voorrechten die zowel mensen als andere levensvormen onderdrukken.

Gescheiden van mensen en de oceaan

Samenwerken met andere mensen en de oceaan

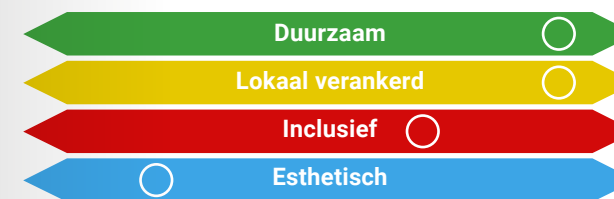

Voorbeelden

Hier vind je enkele voorbeelden die je kunnen inspireren in je werk. Elk voorbeeld is ook geplaatst in relatie tot de sliders van de vier leidende principes. Ben je het eens met hoe ze zijn geplaatst?

Van protest naar samenwerking

De aanpak in Grenspark Groot Saeftinghe is getransformeerd van top-down naar recht door het midden, van protest en pijn naar participatie en vruchtbare samenwerkingen. Er werd een netwerk van bewoners gevormd en samen identificeerden het zij DNA van de regio: natuur, haven en landbouw als drie-eenheid. Op basis van dit DNA bepaalden ze samen waar ze aan gingen werken, met samenwerking tussen landbouw, haven en natuur als basis. Tegenwoordig experimenteren boeren met innovatieve technieken en maatregelen om de biodiversiteit te verbeteren. Ze wisselen actief ervaringen en kennis uit over de experimenten. Zo werken ze samen aan een duurzame vorm van landbouw (economisch en ecologisch). De gewassen waarmee geëxperimenteerd wordt verbeteren de bodemkwaliteit en dienen als voedsel voor vee, waardoor ze bijdragen aan het sluiten van de lokale kringloop (er hoeft bijvoorbeeld geen soja geïmporteerd te worden). Niet alleen hebben regeneratieve landbouwpraktijken geen negatieve impact op de oceaan, ze creëren ook de voorwaarden voor een sterk ecosysteem. Het leefgebied van de kiekendief (een roofvogel die jaagt boven open terrein) neemt bijvoorbeeld toe en zijn populatie groeit gestaag. Goed nieuws: als het goed gaat met de kiekendief, is dat een indicatie dat het ook goed gaat met andere soorten.

Mensen verbinden door rivieren

Waar vroeger uit rivieren gedronken kon worden, zijn ze tegenwoordig te vervuild om van te drinken. Li An Phoa, oprichter van de Nederlandse stichting Drinkable Rivers, heeft dit zelf ervaren in Canada. Bijna twee decennia geleden dronk ze uit de rivier de Rupert. Drie jaar later raakte de Rupert vervuild door de bouw van dammen en mijnbouw. Vissen stierven en mensen werden ziek. Ze zet zich nu in voor een wereld met drinkbare rivieren, te beginnen bij de lokale gemeenschappen en bedrijven die verbonden zijn met de rivier. De waterkwaliteit in rivieren is een belangrijke indicator van hoe gezond onze leefomgeving is. In 2018 liep ze 1000 km langs de Maas om aandacht te vragen voor drinkbare rivieren. Samen met de kinderen die in de Franse, Nederlandse en Belgische dorpen langs de Maas wonen, onderzocht ze de waterkwaliteit van de Maas. Verder sprak ze tijdens haar wandeltocht, op een open manier, met lokale burgers, waterexperts, vissers, boeren en bedrijven die profiteren van de Maas, om te pleiten voor een verandering in de praktijken. Als gevolg van haar wandeling hebben 35 burgemeesters van gemeenten in Frankrijk, België en Nederland zich verenigd om samen te werken aan een schonere rivier.

Uitnodigingen voor leerervaringen

Deze uitnodigingen bieden suggesties voor hoe je vanuit het inclusieve principe aan de slag kunt gaan om leerervaringen voor jezelf en/of samen met anderen te ontwikkelen. De uitnodigingen zijn bedoeld om aan te sluiten bij jouw unieke lokale situatie. Voel je vrij om ze aan te passen of je eigen oefeningen te bedenken. In de uitnodigingen gebruiken we de term waterlichamen om te verwijzen naar lokale aquatische ecosystemen.

Bewustwording

Probeer de antwoorden op de volgende vragen te vinden:

- Denk na over hoe verschillende gemeenschappen omgaan met waterlichamen (zie [uitnodigingen in het vorige hoofdstuk](#)). Dragen deze interacties bij aan florerende waterlichamen of niet?
- Hoe ben je verbonden met de verschillende actoren die betrokken zijn bij het wonen en werken in dit gebied? Hoe zou een kaart van de onderlinge relaties eruitzien?
- Hoe zien de interacties tussen verschillende menselijke gemeenschappen er in jouw omgeving uit? Is er sprake van cohesie of segregatie?
- Welke stemmen overheersen en welke hoor je het minst als het gaat om watergerelateerde vragen?
- Is er consensus of zijn er conflicten over deze vragen?

Betrokkenheid

Maak contact met lokale gemeenschappen en nodig hen uit om samen te werken. Richt je op één bestaande interactie tussen mensen en waterlichamen in jouw omgeving, waar je je nauw bij betrokken voelt (bijv. het strand bezoeken, vis eten, et cetera) en bouw daarop voort. Wat zou jij kunnen aanbieden in dit kader om meer betrokken te raken met de lokale gemeenschappen? Zoek contact met lokale gemeenschappen om meer te weten te komen over hun huidige relaties met de waterlichamen (gewoonten, herinneringen en verhalen die verband houden met waterlichamen, et cetera). Je kunt op verschillende manieren met de lokale gemeenschappen verbinden, bijvoorbeeld door een gedeelde ervaring te organiseren (zoals een boottocht, een strandwandeling, een bezoek aan de vismarkt of een vertelbijeekomsst).

Verandering in opvattingen

Denk opnieuw na over de interactie die je in de vorige uitnodiging hebt onderzocht. Wie heeft er baat bij en wie ondervindt er schade van? Denk aan zowel menselijke als niet-menselijke gemeenschappen. Hoe wordt deze interactie gevormd door onderliggende opvattingen en belangen? Plaats jezelf in de schoenen van de verschillende betrokken partijen (zowel menselijk als niet-menselijk), of en hoe verandert je perspectief op deze interactie? Kun je herkennen welke partijen zich in een bevoorrechte positie bevinden en welke partijen onderdrukt worden? Is er een manier om het evenwicht te veranderen en soorten zoals zeegras te ondersteunen?

Verandering in dagelijkse praktijken

Denk opnieuw na over de interactie die je in de vorige uitnodigingen hebt onderzocht. Hoe zou deze meer regeneratief kunnen worden voor mensen, land en andere soorten? Kun je, door voort te bouwen op de waarden, gewoonten en herinneringen van de betrokken mensen, een ervaring creëren (zie [esthetische uitnodigingen](#)) waarbij mensen zich op hun gemak voelen en ontvankelijk zijn voor verschillende perspectieven (inclusief die van niet-mensen)? Kun je samen regeneratieve manieren verkennen en ontwikkelen om met andere mensen en niet-mensen om te gaan? Met welke kansen en uitdagingen worden jullie geconfronteerd? Of en hoe zouden deze overwonnen kunnen worden?

Verdere inspiratie

Als je meer wilt weten, zijn hier enkele boeken en wetenschappelijke artikelen die ons hebben geïnformeerd en geïnspireerd.

Boeken

Henri Lipmanowicz and Keith McCandless (2013) [The Surprising Power of Liberating Structures: Simple Rules to Unleash a Culture of Innovation](#)

Li An Phoa and Maarten van der Schaaf (2021) [Drinkable Rivers: How the river became my teacher](#)

Marshall Bertram Rosenberg (2015) [Nonviolent Communication: A Language of Life: Life-Changing Tools for Healthy Relationships](#)

Wetenschappelijke artikelen

Simon Pittman and Katherine Moseley (2021) [Transforming City Seascapes for Healthier People and Planet](#)

Yoko Akama, Ann Light and Takahito Kamihira (2020) [Expanding Participation to Design with More-Than-Human Concerns](#)

Deze ruimte is voor je aantekeningen en reflecties over dit hoofdstuk en de leerervaringen. Is er iets dat je in je werk zou kunnen opnemen?

Esthetisch

Op weg naar
zintuigen en
emoties betrekken

Door onze zintuigen en emoties te gebruiken, kunnen we een dieper niveau van kennis en verbinding bereiken, dat we met alleen ons verstand niet kunnen bereiken. Onze zintuigen verbinden ons met wat er om ons heen is. Ze kunnen ons het gevoel geven dat we deel uitmaken van het web van het leven. Onze zintuigen en emoties kunnen op verschillende manieren worden betrokken en uitgedrukt, waaronder via culturele, creatieve en artistieke praktijken.

Culturele activiteiten zijn uitingen van manieren van leven. Voorbeelden van culturele activiteiten zijn vertel-sessies, culinaire lessen, traditionele spellen, sporten, bouwtechnieken of gemeenschapsrituelen (bijvoorbeeld festivals, bruiloften, begrafenis, geboortes, et cetera). Artistieke en creatieve praktijken en hun uitingen stellen vragen, openen gesprekken en wakkeren onze verbeelding aan. Ze kunnen anderen betrekken op ervaringsgericht, zintuiglijk en emotioneel niveau en een beroep doen op delen van onszelf die we met alleen kennis niet kunnen bereiken. Voorbeelden van artistieke uitingen zijn installaties, voorstellingen, workshops, discussies, films, luisteroefeningen, begeleide wandelingen, et cetera. Culturele, creatieve en artistieke praktijken kunnen de wereld representeren, inclusief delen en wezens die normaal niet gezien of gehoord worden. Ze kunnen onze kijk op andere wezens en onze relatie met hen veranderen. We kunnen zelfs voelen hoe het is om de oceaan of een ander wezen te zijn. Ze kunnen het verleden, het heden en de toekomst uitbeelden, of zelfs helemaal geen specifieke tijd. Ze kunnen een verhaal van hoop overbrengen. Ze kunnen verhalen over een regeneratieve oceaancultuur overbrengen.

Artistieke en creatieve benaderingen kunnen op verschillende manieren worden opgenomen. Vanaf het begin samenwerken met kunstenaars is de meest directe manier om dit te doen. Artistieke en creatieve benaderingen worden soms gebruikt om dingen esthetisch aantrekkelijk te maken of om iets aan anderen over te brengen, maar een soort benadering die erop gericht is anderen te betrekken bij verschillende ervaringen, onderzoeken, perspectieven en vragen kan leiden tot een verbreding van de vraag en inzichten over verschillende manieren van denken, doen of zijn. Door deze benaderingen al in een vroeg stadium in onze processen op te nemen, kunnen we onze gedachten, zintuigen én emoties betrekken.

Alleen het verstand aanspreken

Ook zintuigen en emoties betrekken

Voorbeelden

Hier vind je enkele voorbeelden die je kunnen inspireren in je werk. Elk voorbeeld is ook geplaatst in relatie tot de sliders van de vier leidende principes. Ben je het eens met hoe ze zijn geplaatst?

Experimenteren met een nieuwe eetcultuur

De Hamburgse pilot voor *Bauhaus of the Seas Sails* reflecteert op de traditionele keuken en hoe deze zich in de toekomst zal ontwikkelen in relatie tot de plaatselijke veranderende omgevingsomstandigheden. Het team heeft een gemeenschap van lokale vissers, die al 400 jaar in het gebied vissen en nu te maken krijgen met nieuw gearriveerde invasieve soorten, in contact gebracht met lokale chef-koks die geïnteresseerd zijn in experimenteren. Samen onderzoeken ze hoe culinaire innovatie kan worden geïntroduceerd door klassieke vis die uit de mode is geraakt, zoals de gewone karper, te verwerken tot een delicaat, gepekeld ingrediënt, of door een invasieve krabsoort te introduceren in de traditionele keuken door recepten te ontwikkelen die ze koppelen aan lokale klassieke bereidingen. De verkenning is gekoppeld aan de tentoonstelling *Overleven in de 21e eeuw* in de Deichtorhallen.

De pilot in Lissabon voor *Bauhaus of the Seas Sails* is geworteld in onderzoek dat zich richt op het gebied waar de rivier de Taag zijn monding ontmoet, bekend als Mar da Palha, voordat deze uitmondt in de Atlantische Oceaan. In de pilot worden kunstenaars, chef-koks en studenten uitgedaagd om via een kunstresidentie samen te werken en zich onder te dompelen in deze omgeving om een regeneratief menu te creëren met soorten uit de riviermonding. Dit menu kan worden vergeleken met een volksverhaal dat de uitdagingen en bedreigingen voor het wereldwijde voedselsysteem belicht, maar ook ideeën en innovaties biedt om deze uitdagingen in de toekomst aan te pakken. Het is de bedoeling om dit menu te delen met de lokale bevolking, onder meer in de zogenaamde Blauwe Scholen (Escola Azul) in de gemeente Lissabon en in het restaurant van Calouste Gulbenkian Foundation/CAM, om zowel het bewustzijn als de waardering voor het lokale erfgoed te bevorderen.

Word je bewust van ondergrondse geluiden

Kunstenares Nikki Lindt nam ondergrondse geluiden op door microfoons onder de grond, onder water en in bomen te plaatsen. De geluiden kunnen online worden beluisterd of tijdens een geluidswandeling in Prospect Park, New York. Hier ervaar je de geluiden boven de grond rechtstreeks en de corresponderende geluiden onder de grond via een QR-code. Het luisteren naar ondergrondse geluiden heeft verschillende effecten op luisteraars. Sommige deelnemers ontdekten de impact van de geluiden van een metro op de natuurlijke wereld en het hielp hen te begrijpen dat alles wat we als samenleving doen niet alleen invloed heeft op ons en ons persoonlijke leven, maar ook op het leven van de planten, dieren en andere natuurlijke levende wezens die in onze buurt leven. Het zette hen aan het denken over hun eigen daden en de gevolgen ervan. Anderen meldden dat het hen hielp om te vertragen en zich verbonden te voelen met de natuurlijke wereld, waardoor ze meer verwantschap en empathie voelden met andere levende wezens zoals bomen.

Uitnodigingen voor leerervaringen

Deze uitnodigingen bieden suggesties voor hoe je vanuit het esthetische principe aan de slag kunt gaan om leerervaringen voor jezelf en/of samen met anderen te ontwikkelen. De uitnodigingen zijn bedoeld om aan te sluiten bij jouw unieke lokale situatie. Voel je vrij om ze aan te passen of je eigen oefeningen te bedenken. In de uitnodigingen gebruiken we de term waterlichamen om te verwijzen naar lokale aquatische ecosystemen.

Bewustwording

Probeer antwoorden te vinden op de volgende vragen:

- Welke culturele activiteiten staan centraal in de gemeenschappen in jouw omgeving? Zijn er (oude) rituelen waarop je kunt voortbouwen?
- Wat voor soort artistieke en creatieve activiteiten vinden plaats in de gemeenschappen in jouw omgeving? Zijn ze gericht op duurzame en transformatieve activiteiten?
- Zijn er lokale waterlegendes, watersymbolen of metaforen (bijvoorbeeld soorten, boegbeelden, ankers, kostuums, iconische gebouwen) waarop je zou kunnen voortbouwen?
- Gebruiken jij of andere actoren in jouw omgeving al artistieke en creatieve activiteiten om nieuwe relaties met waterlichamen en/of de natuur te verkennen?

Betrokkenheid

Maak contact via zintuigen en emoties.

Welke herinneringen heb je aan waterlichamen? Hoe voel je je erbij? Welke aspecten van de wateren in je omgeving geven je een gevoel van bewondering, een gevoel van verwondering? Voel je aan de andere kant ergens afkeer tegen en waarom?

Kun jij een verhaal van hoop verzinnen voor de waterlichamen in jouw omgeving? Ken je of kun je een verhaal vertellen waarin het welzijn van alle levende wezens centraal staat? Kun je een verhaal bedenken over teruggeven aan de oceaan?

Verandering van opvattingen

Stel je voor dat je de oceaan, de rivier of een dier- of plantensoort bent. Verzamel mensen om iets te maken of te bouwen over jouw leven en/of een verhaal van hoop over jou en je menselijke omgeving. Dit kan elke vorm van creatieve expressie zijn, van het ontwerpen van iets nieuws tot het zingen van een lied van hoop

tijdens een festival tot het maken van iets met de hand om de aandacht te vestigen op de wezens in de oceaan, et cetera. Wat kun je doen om jezelf en anderen jouw wereld (dus de wereld van de oceaan, rivier, et cetera) op nieuwe manieren en met nieuwe ogen te laten zien?

En/of

Ontwikkel sleutelfiguren voor elke menselijke en niet-menselijke gemeenschap op basis van de kennis die je hebt opgedaan met de uitnodigingen in de vorige hoofdstukken. Nodig anderen uit om verschillende posities uit te proberen (bijvoorbeeld als vis of als golf) om verschillende visies en onderlinge dynamieken te verkennen.

Denk vervolgens na over wat je hebt gedaan en/of over eerdere ervaringen die je kijk op iets hebben veranderd. Wat voor emoties riepen ze bij je op? Wat kenmerkte deze ervaringen (binnen en/of buiten, waren zintuigen en/of gedachten betrokken, et cetera). Bevatten ze culturele of artistieke en creatieve elementen?

Verandering in alledaagse praktijken

Bedenk op basis van de eerdere uitnodigingen of samen met lokale culturele actoren hoe je culturele of artistieke en creatieve activiteiten kunt gebruiken om mensen te betrekken en hen te ondersteunen bij het nadenken over hun huidige interacties met waterlichamen en zich regeneratievere interacties voor te stellen.

Verdere inspiratie

Als je meer wilt weten, vind je hier een aantal lezingen en organisaties die ons hebben geïnformeerd en geïnspireerd.

Rapport

[The Nature of Cities - Artists and scientists that co-create regenerative projects in cities?](#)
Yes, please. But how?

Boek

John Dewey (1932, 2005)
Art as Experience

[Artistieke organisaties die betrokken zijn bij het project Bauhaus of the Seas Sails Calouste Gulbenkian Foundation](#)

[Nieuwe Instituut](#)

[TBA21 Thyssen-Bornemisza Art Contemporary](#)

[The Deichtorhallen](#)

Deze ruimte is voor je aantekeningen en reflecties over dit hoofdstuk en de leerervaringen. Is er iets dat je in je werk zou kunnen opnemen?

Kalender met interessante evenementen

February 2
World Wetlands Day

Third Sunday of February
World Whale Day

Last week of February
Invasive Species
Awareness Week

March 1
World Seagrass Day

March 14
International Day of
Action for Rivers

March 22
World Water Day

April 15
World Art Day /
World Culture Day

April 22
Earth Day

May 22
Biodiversity Day

June 5
World Environment Day

June 8
World Ocean Day

July 14
Shark Awareness Day

July 28
World Nature Conservation Day

August 9
International Day of the
World's Indigenous Peoples

September 1
World Beach Day

September 18
World Water Monitoring Day

Third Saturday in September
World Cleanup Day

September 26
World Environmental
Health Day

Fourth Sunday in September
World Rivers Day

October 10
World Inclusion Day

October 13
International Day for
Natural Disaster Reduction

October 24
International Day
of Climate Action

November 30
Remembrance Day
for Lost Species

2021-2030
UN Decade of Ocean Science
for Sustainable Development

2021-2030
UN Decade of Ecosystem
Restoration

Dankwoord

Je bent nu aan het einde van dit werkboek gekomen. Bedankt voor het lezen en voor je interesse om bij te dragen aan regeneratieve oceaanculturen. We hopen dat het kompas je geïnspireerd heeft en jouw werk ondersteunt. We zijn erg benieuwd naar je volgende stappen. Kun jij op dit moment één ding doen, klein of groot, dat een verschil maakt voor de oceaan? We verwelkomen je gedachten, reacties en feedback. Neem contact op met Anna Seravalli (anna.seravalli@mau.se), Anders Emilson, Ann Light en/of Froukje Zumbrink.

Dit boekje maakt deel uit van een programma. Als je meer wilt weten, neem dan een kijkje op de website van *Bauhaus of the Seas Sails* (www.bauhaus-seas.eu) en/of neem contact met ons op via e-mail (info@bauhaus-seas.eu).

We willen graag iedereen bedanken die heeft bijgedragen aan dit kompas.

Hoofdauteurs: Froukje Zumbrink, Anna Seravalli, Anders Emilson en Ann Light

Co-auteurs (in alfabetische volgorde): Linn Johansson en Michael Palmgren

Overige bijdragers (in alfabetische volgorde): Anna Schröder, Carola Hein, Cristiano Pedroso-Roussado, Elise Haentjens, Inês Valle, Katinka Versendaal, Klaas Kuitenbrouwer, Luisa Metelo Seixas, Mariana Pestana, Nicholas B. Torretta, Nicole Arthur Cabrera, Selina-Marie Voss en de pilot projecten

Illustraties: Emma Thorén

Grafisch ontwerp: Ian Bennett

Last but not least willen we de oceaan bedanken voor het mogelijk maken van ons leven.

Februari 2024, Malmö

Over Bauhaus of the Seas Sails

Bauhaus of the Seas Sails is het zesde door de EU gefinancierde Lighthouse project van het New European Bauhaus (NEB) initiatief. Zes landen nemen deel aan het project (Portugal, Italië, Nederland, België, Duitsland en Zweden) en in totaal 18 partners, met vertegenwoordigers van lokale overheden, universiteiten, educatieve en culturele organisaties. Het project wil een duurzame en inclusieve transitie bevorderen door samen te werken met lokale gemeenschappen via culturele en inclusieve activiteiten om nieuwe relaties en manieren van leven met de zee te bevorderen. Zeven pilot locaties werken aan deze nieuwe regeneratieve culturen, allemaal met een ander thema en een andere lokale focus.

- Het werk in **Lissabon** is gericht op het ontwikkelen van een "blue makerspace" en regeneratieve menu's gekoppeld aan de rivier de Taag.
- **Oeiras** werkt aan oceaangeletterdheid met het oog op de ontwikkeling van het toekomstige Taagriviermuseum.
- In **Genoa** wordt in Vernazzola inclusieve digitale storytelling verkend.
- **Venetië** werkt met "blauwe senioren", toekomstige getijdenarchitecturen en regeneratieve menu's.
- In het **Deltagebied** in Nederland en België is het werk gericht op toekomstige getijdenarchitecturen en de ontwikkeling van een nieuw lesprogramma over Leven met Water in samenwerking met burgers.
- In **Hamburg** worden regeneratieve menu's gerelateerd aan de rivier de Elbe onderzocht.
- **Malmö** creëert activiteiten die nieuwe relaties met de zee ontwikkelen, waarbij de nadruk ligt op een natuurlijk rif dat de biodiversiteit verbetert en de zee terugbrengt naar de stad.

bauhaus-seas.eu
[#bauhausoftheseassails](https://twitter.com/bauhausoftheseassails)

**Bauhaus
of the
Seas Sails**

Funded by
the European Union

